

LA IMMIGRACIÓ FRANCESA A VILA-RODONA (SEGLES XVI-XVII)

*per Pilar Vives i Vives
i Josep Comas i Pié*

Des de finals del segle XV, i fins el primer terç del segle XVII, es produí un canvi de signe positiu el l'evolució demogràfica d'Europa.

Els segles XVI i XVII foren, «... la primera parte de una transformació històrica de la població europea: en ellos tuvo lugar el primer debilitamiento de la estructura demográfica feudal y el comienzo de la revolución demográfica contemporánea»⁽¹⁾.

Malgrat tot, aquest desenvolupament de la població al nostre continent la frenà la persistència de períodes pestil·lents i les crisis catastròfiques. Ambdós factors incidiren en el fet que l'augment demogràfic mantingués un ritme més aviat lent i emmarcat dins la conjuntura de l'Antic Règim.

En el cas de Catalunya, l'augment del nombre d'habitants s'hauria d'analitzar des dels tres aspectes següents, que, segons els nostre parer, són fonamentals, si volem tenir un coneixement cabdal de la demografia de l'Alta Edat Moderna a casa nostra.

En primer lloc, la reducció, en intensitat i en extensió, de les epidèmies i de la pesta, si ho comparem amb els efectes greus que produïren a la població del Principat durant la segona part del segle XIV, període del qual s'ha calculat que, com a mínim, una tercera part dels habitants de Catalunya desapareixeren com a conseqüència dels efectes mortífers de la pesta.⁽²⁾

En segon lloc, l'acabament de la crisi social en el camp català. La Sentència Arbitral de Guadalupe, dictada per en Ferran II, l'any 1486, posarà fi a un segle de revolta camperola entre els pagesos de remença i els senyors feudals de la terra. La Màxima de Guadalupe, però, no acabarà amb les relacions feudals que pesen damunt la terra. Eva Serra ha remarcat, referint-se a aquesta qüestió, el fet que «evidentment, el rei no podia arbitrar cap solució que posés en qüestió el sistema feu-

dal»⁽³⁾. Els senyors continuaran mantenint el dret directe de la terra, percebran delmes, censos, lluïsmes, rebran homenatge, es mantindrà la jurisdicció del mitjà i mig imperi, el monopoli de forns, els molins, etc.

Malgrat la perduració d'aquests drets senyorials, la Sentència significarà, en certa manera, la ruptura de «... la costra feudal que avasallava la tierra». ⁽⁴⁾ I que desapareixia com digué en Vicens Vives, «-el pagés de remença i sorgia el camperol emfitèutic, base de l'estructura agrària catalana fins els nostres dies» ⁽⁵⁾.

Deixant de banda el fet que La Sentència de Guadalupe permeté el manteniment de les relacions feudals que envolten la propietat de la terra, hom ha de tenir en compte que el pagés en obtenir-ne el domini útil, en poder-la vendre, rebre-la en herència i tenir la seguretat que no el foragitarien tindrà garantida, una posició de quasi propietari real damunt la terra. No és estrany, doncs, que l'inici del redreçament es produxi en aquesta època, malgrat que coincideixi amb una conjuntura econòmica internacional favorable, la qual cosa també hem de tenir en compte.

El tercer i últim aspecte que incidí en l'evolució de la demografia catalana del segle XVI i XVII, i que està relacionat íntimament amb els factors anteriors, és el de la immigració francesa que es va escampar arreu de Catalunya. «De finals del segle XVI i fins el primer terç del segle XVII ... Catalunya es veié envaïda per una onada d'immigrants francesos ... Des de la capital fins els llogarets més petits, passant per les ciutats, viles i llocs cap zona del Principat i comtats no sembla haver-se lliurat de l'allau de pobladors vinguts de l'altra banda dels Pirineus...» ⁽⁶⁾.

La immigració francesa a Catalunya es va iniciar en uns moments en què es començava la recuperació demogràfica i econòmica del país. El moment era oportú per a aquells que volgueren emigrar vers el Principat. L'acabament dels altibaixos, produïts per les revoltes socials i polítiques, que assolaren el Principat durant gairebé tot el segle XV, permeteren iniciar un nou període d'estabilitat social i de redreçament econòmic.

Els francesos que s'instal·laren al Principat varen omplir un xic el buit demogràfic deixat per la pesta negra i les crisis del segle XV en totes les contrades del país, i contribuïren, d'una manera directa, a la nova vitalitat demogràfica. «Desde el Rosellón a Tortosa, la proporción de franceses respecto a la población indígena llega a algunos pueblos a un 15 por 100 y casi nunca es inferior a un 10 por 100... en su inmensa mayoría se fijaron en el país, aunque los hubo que cruzaban cada año los Pirineos para segar las mieses y volver a su patria después...» ⁽⁷⁾.

Corbera al seu llibre *Cataluña Ilustrada* ens exposa, encara que d'una manera bastant exagerada pel que fa a la productivitat dels mateixos catalans, la importància dels francesos immigrants tocant a la producció econòmica del Principat al segle XVII. «De Marte y Tolomeo dice que hace los hombres laboriosos y trabajadores, pero vemos en Cataluña esta influencia casi del todo aflojada y remetida en sus naturales... -els francesos- labran los campos, tratan la agricultura, guardan los ganados, benefician la hacienda y se emlean en todo lo que imaginan les ha de ser de algun provecho...» ⁽⁸⁾.

Les causes que motivaren la immigració, molt nombrosa, en certs moments, foren fonamentalment les següents: la sobre-població crònica del Pirineu i Pre-Pirineu, les guerres de religió que es produïren a causa de la Reforma i l'estada temporal dels immigrants, durant els temps de sembrada i collita, després dels quals un bon nombre s'establiren definitivament a Catalunya, principalment a les viles i llocs on hagueren estat llogats durant el temps de la feina temporal.

Els francesos immigrants a Vila-rodon

Pel que fa als francesos immigrants a Vila-rodon les seves dades han estat troba-

des als registres de la parròquia. Apareixen per primera vegada l'any 1550. Anteriorment a aquesta data, si bé hem trobat certs cognoms que ens semblen més aviat llinatges francesos que no pas catalans (Pier, Blanch, Moreau, Tauder...) no podem as-sabentar-nos dels seus orígens per causa que, a l'arxiu parroquial, no trobem cap dada que ens n'ampliï el coneixement.

El nombre total de francesos immigrants a Vila-rodonà fou de cent-cinc, entre els quals hi havia quatre dones. El fet que tan sols es trobin quatre dones és que majoritàriament la població immigrantària era masculina.

A la següent relació, veurem els noms dels immigrants a Vila-rodonà, i l'any en què apareixen per primera vegada als llibres sacramentals i el motiu.

Joan Olivet	1550	Noces
Joan Blanch	1574	»
Antoni Farrer	1576	»
Joan Stany	1577	»
Antoni Pons	»	»
Joan Tocabous	»	»
Guillem Martí	1578	»
Bernarda Deuranti	»	»
Antoni Deurenti	1581	Noces
Guillem Camps	»	»
Antoni Bernat	»	»
Miquel Potareu	»	»
Joan Alies	»	»
Miquel Forment	»	»
Bernat Deufasau	1582	»
Joan Sentis	1584	»
Ramon Roca	1585	»
Pere Tomas	1586	»
Gullem Bertra	1588	»
Mateu Mas	»	»
Francesc Plana	»	»
Guillem Mas	1589	»
Jauma Bosch	1590	»
Pere Torres	1590	»
Mateu Serra	»	»
Joan Miro	1592	»
Joan Salvany	»	»
Joan Salvany	»	Testimoni de noces
Bernat Marc	»	Noces
Jaques Denollanes	1593	»
Arnau Blanc	»	»
Pere Som	»	»
Vidal Serra	»	Testimoni de noces
Miquel Serra	»	Noces
Pere Labrossa	1594	»
Ramon Arnal	1596	»
Pere Mijamola	»	»
Antoni Malapoma	»	»

Llorens Porta	1597	Òbit
Pere Montagut	1597	Noces
Guillem Fortic	»	»
Guillem Major	»	»
Bertran Amigué	1598	»
Miquel Claustre	1599	Òbit
Pere Comes	1600	Noces
Joan Porta	»	»
Joan Clos	1601	Firma capítols
Bernat Clos	»	Noces
Pau Toral	»	»
Jaume Sbert	»	»
Domingo Domenso	»	Òbit
Miquel Fossa	»	Noces
Ramon Coronel	1602	»
Ramon Coronel	»	Firma capítols
Asensi Coronel	»	Noces
Joan Ribas	»	»
Maria Sim	»	»
Joan Batalla	»	Firma capítols
Joan Batalla	»	Noces
Joan de Reus	»	»
Llorens Planas	»	»
Arnau Fort	»	Padrí de bateig
Guillem Trenca	»	Noces
Domenso Castello	1603	»
Domenso Castellet	»	»
Pere Soler	»	Firma capítols
Arnau Soler	1604	Noces
Arnalta Oms	»	Òbit
Joan Soler	1605	Firma capítols
Blai Soler	»	Noces
Gabriel Serra	»	Òbit
Joan Bertran	1606	Òbit
Guillem Rocas	»	»
Bernat Mestre	1607	»
Ramon Bajo	1608	Padrí de bateig
Aranau Isarc	»	Noces
Anibal Gembí	1609	Padrí de bateig
Baltasar Comas	1611	»
Joan Mormay	»	Òbit
Jordi Berumba	»	Noces
Pere Blanch	1612	»
Bertran Marc	»	Firma capítols
Joan Derans	»	Òbit
Joan Suert	1613	»
Maria Bucha	1614	»
Badia Busch	»	»
Joan Sabater	1615	»

Tomas Rocha	»	»
Arnau Comabella	1620	Òbit
Ramon Baro	»	»
Pere Cortes	1621	»
Joan Sabater	»	»
Jaume Manes	»	»
Ramon Suest	1624	Noces
Joan Sos	»	»
Joan Pena	»	»
Bernat Porta	»	»
Antoni Molins	1632	»
Ramon Bertra	1634	»
Jeroni Valls	1643	»
Jauma Bosch	1644	»
Joan Serra	1641	»

La causa que ens permet de saber que els individus de la relació anterior són provinents de França és molt senzilla. En estudiar els llibres sacramentals i els capítols matrimonials, es pot veure que, en el cas d'estar inscrit un immigrant, hi consta la parròquia, la diòcesi i el país d'origen.

A la relació anterior, podem veure que els anys en què és més nombrosa la presència d'immigrants francesos a Vila-rodonà és el període comprès entre els anys 1581 i 1613. Aproximadament quaranta anys, dels quals hem trobat ben a prop del noranta per cent dels francesos establerts i enregistrats als diversos llibres parroquials. Mentre que dels últims vint anys només n'apareixen aproximadament un deu per cent, del total de les persones vingudes de l'altra banda del Pirineu.

Les causes d'aquest fet es poden explicar de la següent manera. Els anys que envolten el començament del segle XVII representen una continuïtat de la fase d'expansió de l'agricultura catalana, que, com diu en Pierre Vilar, tindrà una continuïtat, a diferència dels sectors mercantils i manufacturers, fins a enllaçar amb l'època de màxim desenvolupament del camp català de l'Edat Moderna, és a dir el segle XVIII⁽¹⁰⁾, malgrat el parèntesi que representen les crisis socials i polítiques de 1640-80 i la guerra de Successió. També hem de tenir en compte que fou durant la segona part del segle XVI i les seves acaballes quan els enfrontaments religiosos seran més greus al Regne de França, i que les zones d'emigració llocs de disturbis socials entre les diverses postures religioses.

Després de l'any 1621 hem pogut constatar que es reduí sensiblement la presència de francesos a Vila-rodonà. Aquesta darrera fase de decadència immigratòria s'explica pels canvis que es produïren durant la primera part del segle XVII i que varen fer perdre l'al·licient d'emigrar al nostre país.

De l'una banda, en aquests anys els enfrontaments de caire religiós a França entraren en un període d'estabilitat com a resultat del canvi de tractament de la política religiosa després del Concili de Nantes.

Altament, hem d'assenyalar el conflicte internacional de la Guerra dels Trenta Anys que assolà l'Europa Central, i que tingué incidències a la perifèria del continent. En aquest conflicte polític i militar es produí també un enfrontament entre les cases regnants de França i els Habsburgs de Viena i Madrid, la qual cosa féu que les autoritats comencessin a veure amb mals ulls l'establiment d'immigrants francesos als territoris de la monarquia.

Però, tanmateix, aquests dos factors assenyalats s'han de contemplar com a aspectes marginals. Si d'antuvi volem cercar les arrels que motivaren la minva del flux migratori vers Catalunya, hem d'exposar com a principal causa la crisi comercial i manufacturera en la qual es veurà immers el Principat, així com també una bona part dels països europeus, durant el període de 1620 a 1680. I en l'intent conscient de mantenir un equilibri entre demografia i producció. Malgrat que la crisi no tingué gaire incidència al camp català, hom pot creure que en aquest moment l'agricultura catalana no serà capaç de canviar tant de mentalitat com la seva estructura productiva, tal com succeí al segle següent amb l'expansió de la vinya i la comercialització de l'alcohol.

En el cas de Vila-rodona, hem pogut comprovar que el període en què comença a davallar fortament la trobada de dades referents a francesos immigrants, coincideix amb els moments en què bona part de la terra del seu terme era ja en propietat emfiteùtica. Al mateix temps es pot observar que la terra més productiva era ja conreada. Els capbreus d'aquests anys ens permeten creure que un augment de la població per causes externes no fou possible, ja que no tan sols la major part de la terra era ja en propietat, sinó que mentre aquesta no produí més no hi hagué cap augment demogràfic.

L'origen geogràfic dels immigrants del sud de França a Vila-rodona fou, per diòcesi, el següent:

5 de Agde	5 de Gen
6 de Auch	1 de Lombez
3 de Cahors	1 de Saint-Flor
24 de Cominges	4 de Sarlat
8 de Couserans	1 de Torba
1 de Pamiers	2 de Tolon
5 de Clermont	7 de Tulle
10 de Limoges	8 de Dax

Hem d'advertir que la resta dels francesos que manquen no ens és possible comptabilitzar-los aquí, ja que si bé sabem el poble d'on són originaris, desconeixem la diòcesi a la qual pertanyen.

Les feines i els oficis que practicaren foren molt diverses:

Cisteller	4	Ataconador	1
Pagès	28	Forner	1
Sarrador	3	Ferrer	2
Sabater	2	Satre	1
Moliner	3	Espaser	1
Agullaire	1		

Com podem veure a la relació anterior hi falten 49 persones. Hem d'assenyalar que en la documentació utilitzada no estava enregistrada la feina a què es dedicaven, encara que el més segur és que la seva activitat productiva fos la de jornalers i moscos de les masies del terme.

L'activitat agrària era la que més majoritàriament practicaven els immigrants francesos a Vila-rodona. En canvi en les feines artesanals tan sols hi treballaven aproximadament un vint per cent, que dedicaven la seva producció a les necessitats més directes de la població, i probablement a la venda dels seus productes al mercat setmanal.

Una de les dades més interessants que trobem als arxius de la parròquia, és la dels capítols matrimonials. La referència del dot que porta l'home al moment de firmar els capítols ens permet saber la posició econòmica de què gaudeix el firmant. En el cas dels francesos hem pogut fer la següent relació:

0 lliures	16	80 Lliures	3
6 »	2	100 »	4
10 »	3	120 »	2
20 »	1	150 »	1
30 »	3	170 »	1
40 »	2	180 »	1
50 »	18	200 »	1
60 »	3		

Del quadre anterior en podem treure les següents conclusions: hi ha, des d'una perspectiva social tres grups ben diferenciats. El primer, el formen aquells que van des dels qui no aporten dot fins a quaranta lliures de dot. Els podríem classificar com a un grup de persones membres de l'estat pobre de la Vila. El segon grup, el formarien els que aporten un dot que va de cinquanta a vuitanta lliures. Socialment pertanyen al sector pobre de la població, però mantenen una posició millor i comparable a la de membres autòctons de Vila-rodona. Poden ésser classificats de classe intermitja, malgrat la complexitat d'aquest terme aplicat en aquell període. El tercer grup, ben diferenciat ja de l'anterior, el formen aquells que porten a les seves noces un dot superior a les cent lliures. La seva posició, i sobretot als de 120 a 200 lliures, en mostren una situació bona i que són integrats a les classes benestants de Vila-rodona.

En definitiva la conclusió del present article és la d'assenyalar la importància que tingué la presència dels immigrants francesos en l'evolució demogràfica i productiva de Vila-rodona.

Per a acabar creiem que hem d'aclarir que no tan sols fou Vila-rodona el lloc on s'instal·laren immigrants francesos, tal com hem vist a la primera part, sinó que un estudi dels llibres sacramentals de la comarca ens permetria veure la importància d'aquesta immigració pels pobles de la rodalia.

NOTES

1. ROGER MOLS; *Historia econòmica de Europa, siglos XVI y XVII*, Vol. 2. pàg. 13. Ariel. Barcelona.
2. JORDI NADAL; *La població espanyola (siglos XVI y XX)*, pàg. 74. Ariel, Barcelona.
3. EVA SERRA; *El règim feudal català 1486-1559*. Recerques N.º 10, pàg. 18. Barcelona.
4. JORDI NADAL; op. cit. pàg. 76.
5. JAUME VICENS VIVES; *Els trastàmeres*, pàg. 223. Ed. Vicens Vives, Barcelona.
6. JOAN REGLÀ; *Els virreis a Catalunya*, pàg. 34. Ed. Vicens Vives, Barcelona.
7. *Ibid*, Pàg. 36.
8. CORBERA; *Cataluña Vindicada*, t. 1-v.7 pàg. 44. Napsols.
9. Les dones, com ha remarcat en Nadal, normalment no formaren part del corrent immigratori.
10. PIERRE VILAR; *Catalunya dins l'Espanya Moderna* Eds. 62. Barcelona.